

ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шимон Світлана Іванівна

*доктор юридичних наук, професор,
професорка кафедри цивільного права та процесу
Ужгородського національного університету
м. Ужгород, Україна*

Сфера реалізації прав інтелектуальної власності загалом та авторських прав зокрема не залишилася недоторканою в умовах воєнного стану та привернула увагу законодавця. У науковій літературі виокремлено кілька напрямів розвитку законодавства про інтелектуальну власність: європеїзація, модернізація, визначення особливостей набуття, реалізації й захисту прав інтелектуальної власності в умовах дії правового режиму воєнного стану¹.

Саме в умовах воєнного стану 1 грудня 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закону України «Про авторське право і суміжні права», який було введено в дію з 1 січня 2023. Особливістю цього Закону, серед іншого, є те, що поряд із відносинами щодо набуття, здійснення і захисту авторських та/або суміжних прав, він регулює права особливого роду (*sui generis*). Такі права вперше з'явилися в законодавстві про авторське право; вони виникають щодо неоригінального об'єкта, згенерованого комп'ютерною програмою.

Відповідно до ст. 33 зазначеного Закону *sui generis* є правами на об'єкт, який відрізняється від існуючих подібних об'єктів і при цьому створений внаслідок функціонування комп'ютерної програми, без безпосередньої участі фізичної особи в його створенні. Тобто такий об'єкт не містить елементів творчого підходу, генерується без участі людини. Такими об'єктами є, зокрема: телефонні довідники; розклади руху потягів, інших транспортних засобів; розклади теле– або радіопередач; бази даних, які не відповідають критеріям оригінальності. Права особливого роду на такі об'єкти належать автору тої комп'ютерної програми, яка згенерувала об'єкт, або іншим особами, яким належать майнові права на таку комп'ютерну програму.

Завдяки впровадженню права особливого роду (*sui generis*) під правову охорону підпадає результат роботи штучного інтелекту (як неоригінальний об'єкт, який згенеровано комп'ютерною програмою). Це є одним із проявів модернізації та європеїзації авторського права. Європеїзація та модернізація

---

¹ Якубівський І. С. Законодавство України про інтелектуальну власність в умовах війни. *Приватне право в умовах війни*: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д. ю. н., проф. С. Харитоновна, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ЮОА». Одеса : Фенікс, 2022. С. 68-69.

права інтелектуальної власності виявляється і в запровадженні інституту публічних ліцензій, які видаються шляхом оприлюднення умов ліцензії з одночасним наданням необмеженому колу осіб можливості дистанційно ознайомлюватися з об'єктом авторського права (суміжних прав) з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Процеси європеїзації й модернізації тривають, попри впровадження в нашої державі правового режиму воєнного стану, поряд із процесом посилення захисту авторських прав. Свідченням останнього стало прийняття парламентом нашої держави низки законодавчих актів, які стосуються посилення захисту прав інтелектуальної власності (Закон від 20 березня 2022 р.²) та захисту інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану введеного у зв'язку із збройною агресією РФ проти України (Закон від 1 квітня 2022 р.³).

Так, скажімо Закон від 1 квітня 2022 р. призупинив перебіг строків, котрі стосуються охорони прав інтелектуальної власності, а також строків щодо процедури набуття таких прав, які закріплені в спеціальних нормах. Цей Закон встановив можливість подавати різноманітні документи (заяви, заперечення, клопотання і подібн.), які повинні надаватися у межах спеціально встановлених строків, упродовж 90 днів після моменту скасування воєнного стану в державі; сплати додаткового збору за продовження чи поновлення строків у зазначеному контексті не передбачається.

Поряд із цим не передбачається ні зупинення строків дії свідоцтва чи інших документів, які засвідчують авторські та інші права інтелектуальної власності, ні припинення таких прав або строків їх дії. У період воєнного стану авторські та інші права інтелектуальної власності є чинними, вони реалізуються суб'єктами таких прав безперешкодно та в повному обсязі. Однак в літературі обговорюються проблеми, зумовлені трактуванням положень абз. 3 п. 1 ст. 1 Закону від 1 квітня 2022 р. стосовно строків охорони авторських та інших прав інтелектуальної власності. Відповідно до цієї норми у разі, якщо строк чинності майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності припиняється у день введення воєнного стану в Україні або під час воєнного стану, то такі права зберігаються до дня, наступного за днем припинення (скасування) воєнного стану; а після цього дня чинність таких прав може бути продовжена відповідно до закону. Очевидно, що йдеться саме про права промислової власності (патентні права), строк дії яких може подовжуватися відповідно до закону; це положення не стосується авторських прав.

Правовий режим воєнного стану не вплинув на процедуру набуття авторських прав або інших прав інтелектуальної власності. Це важливо,

---

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності: Закон України від 20 березня 2023 р. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#n10>

³ Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 1 квітня 2022 р. URL: Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-20>.

оскільки, як зазначила Торгово-промислова палата України у своєму листі від 28 лютого 2022 р., введення воєнного стану в Україні слід вважати надзвичайними, невідворотними й об'єктивними обставинами – обставинами непереборної сили для всіх господарюючих суб'єктів, для фізичних осіб за договорами, окремим зобов'язаннями чи обов'язками, строк виконання яких настав та виконання яких унеможливлене внаслідок настання цих форс-мажорних обставин⁴. Але, як зауважує А. О. Кодинець, форс-мажорні діють у приватно-правовій сфері, а правовідносини з набуття прав інтелектуальної власності виникають на основі закону та є публічно-правовими, воєнний стан не впливає на виконання обов'язків їх учасниками, тому ці обставини не можуть відтермінувати юридично значимі дії (подання заявок тощо).⁵ [65, С. 131].

Враховуючи зазначене, Національний орган інтелектуальної власності (Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності») – Укрпатент продовжував свою роботу і після повномасштабного вторгнення. Укрпатент забезпечував діяльність у сфері державної реєстрації авторських прав, а також реєстрації договорів щодо оформлення прав автора на твір, узаконення прав на торговельні марки, географічні позначення та об'єкти патентного права⁶. Водночас, як свідчила інформація на офіційному сайті Укрпатенту щодо режиму діяльності Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності у воєнний час, через істотну загрозу життю та здоров'ю людей розгляд заперечень у вигляді конференцій призупинявся на певний час, а всі клопотання розглядалися виключно у письмовій формі на основі наданих документів. Робота у звичному режимі була відновлена вже 30 червня 2022 р.⁷.

Таким чином, обмежень щодо виникнення, узаконення чи обігу майнових прав інтелектуальної власності в період дії воєнного стану законодавством не встановлено. Більше того, слід погодитися з думкою, що саме зміни законодавства щодо інтелектуальної власності у період війни сприяли впровадженню низки нововведень, які вплинули й на інші сфери життя (рекламу та ін.).

---

⁴ Щодо засвідчення форс-мажорних обставин. Лист Торгово-промислової палати України від 28 лютого 2022 р. Офіційний веб-сайт Торгово-промислової палати України. URL: <https://uccr.org.ua/press-center/uccr-news/protsedurazasvidchennia-fors-mazhomikh-obstavini-z-28-02-2022>

⁵ Кодинець А. О. Право інтелектуальної власності в умовах дії воєнного стану. *Створення, охорона, захист і комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності*: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, (26.04.2022, м. Київ): сл.збірник. Упоряд.: В.С. Парненко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. С. 131.

⁶ Охорона інтелектуальної власності в умовах Великої Війни. Державна система правової охорони інтелектуальної власності. 2022. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/cross-border-cooperation-congress-06102022>

⁷ Повідомлення про діяльність Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності в умовах воєнного стану. Державна система правової охорони інтелектуальної власності. 2022. URL: <https://ukrpatent.org/uk/articles/povidomlennya-ap-032022>

Так, спеціальний Закон⁸ заборонив використовувати в друкованих матеріалах, для реклами, проведення масових заходів, у засобах масової інформації (радіо, телебачення, соцмережі тощо) символіку російського вторгнення, до якої віднесено: літери «Z» ТА «V» латинського алфавіту, офіційну та неофіційну символіку збройних сил рф, включно з її сухопутними, повітряно-космічними, ракетними військами, ВМФ, силами стратегічного призначення та ін. Винятки становлять випадки її використання з метою протидії збройній агресії рф проти України в об'єктах авторських та суміжних прав, створених після початку повномасштабної війни.

Саме розвитку сфери інтелектуальної власності стосуються і законодавчі рішення⁹ щодо ведення $\frac{3}{4}$ добового обсягу передач, які мають вестися державною мовою; впровадження поняття «національний музичний продукт», встановлення норми використання під час радіомовлення 40% пісень національною мовою. Цей законодавчий акт вплинув як на авторські права, так і на суміжні, адже заборонив

організацію й проведення гастролей, учасниками яких є виконавці – громадяни держави-агресора, за винятком осіб, які входять до Переліку музичних виконавців держави-агресора, котрі засуджують агресію рф проти України.

---

⁸ Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну: Закон України від 22 травня 2022 року. Законодавство України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20/ed20220522#n9>

⁹ Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора: Закон України від 19 червня 2022 р. Законодавство України. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2310-20#Text>